

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2012

MADUO: 70

NAKO: 2 diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 19.

DITAELO

1. Buisa tsebe e, ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaane la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipotso go tswa mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo tlhopha dipotso tse o batlang go di araba.
3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dikgangkhutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Poko	(35)
4. Araba DIPOTSO DI LE PEDI fela go tswa mo dikarolong TSE PEDI tse di farologaneng:

KAROLO YA A: PADI
Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

KAROLO YA B: TERAMA
Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE
Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA D: POKO
Araba dipotso di le PEDI.
Lenaneonetefatso le tla go thusa mo tlhophong ya dipotso.
5. Buisa ditaelo ka kelotlhoko mo tshimologong ya karolo nngwe le nngwe.
6. Kwala palo ya dikarabo jaaka dipotso di boditswe.
7. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
8. Tiriso ya nako e e tshikhinngwang: Metsotso e le masomeamarataro (60) e dirisiwe mo karolong nngwe le nngwe.
9. Kwala ka mokwalo o o phepa o o bonalang.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhopha dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: PADI			
Araba potso e le NNGWE fela.			
POTSO	MOFUTA WA POTSO	MADUO	TSEBE
1. <i>Bogosi Kupe</i>	Potso ya tlhamo	35	5
	KGOTSA		
2. <i>Bogosi Kupe</i>	Dipotso tse dikhutshwane	35	5
	KGOTSA		
3. <i>Morabaraba</i>	Potso ya tlhamo	35	7
	KGOTSA		
4. <i>Morabaraba</i>	Dipotso tse dikhutshwane	35	7
	KGOTSA		
KAROLO YA B: TERAMA			
Araba potso e le NNGWE fela.			
5. <i>Molatswana wa gaetsho</i>	Potso ya tlhamo	35	9
	KGOTSA		
6. <i>Molatswana wa gaetsho</i>	Dipotso tse dikhutshwane	35	9
	KGOTSA		
7. <i>Molatswana wa gaetsho</i>	Potso ya tlhamo	35	11
	KGOTSA		
8. <i>Molatswana wa gaetsho</i>	Dipotso tse dikhutshwane	35	11
	KGOTSA		
KAROLO YA C: KGANGKHUTSHWE			
Araba potso e le NNGWE fela.			
9. <i>Ngatana ya Lehumo</i>	Potso ya tlhamo	35	14
	KGOTSA		
10. <i>Ngatana ya Lehumo</i>	Dipotso tse dikhutshwane	35	14
	KGOTSA		
KAROLO YA D: POKO			
Araba dipotso di le PEDI fela.			
11. <i>Botlhanka</i>	Dipotso tse dikhutshwane	17½	16
	KGOTSA		
12. <i>Bojaki</i>	Dipotso tse dikhutshwane	17½	17
	KGOTSA		
13. <i>Mahuma-pelo a ga phokojwe</i>	Dipotso tse dikhutshwane	17½	18
	KGOTSA		
14. <i>Bosiela</i>	Dipotso tse dikhutshwane	17½	19

LENAANENETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso le le latelang go bona gore o arabile dipotso tse di tlhokegang:

KAROLO	NOMORO YA POTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA POTSO E O E ARABILENG
A: PADI (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane)	1–4	1	
KGOTSA			
B: TERAMA (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane)	5–8	1	
KGOTSA			
C: KGANGKHUTSHWE (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane)	9–10	1	
KGOTSA			
D: POKO (Dipotso tse dikhutshwane)	11–14	2	

ELA TLHOKO: Netefatsa gore o arabile dipotso go tswa mo dikarolong tse PEDI.

KAROLO YA A: PADI

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 1: BOGOSI KUPE – DPS Monyaise

Botshelo jwa ga Matlhodi e ne e se jo bo iketlileng. Netefatsa seno ka go kwala tlhamo ya mafoko a a kana ka 250–300 ka dikgwetlho (mathata) tse Matlhodi a kopaneng le tsona mo botshelong jwa gagwe.

[35]**KGOTSA****POTSO 2: BOGOSI KUPE – DPS Monyaise**

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Kgaisadie a mo tlhoma matlho. A gakologelwa motsing go o neng a utlwa go twe a phuthe diaparo tsa gagwe, mme a bona go tsogile se-mphete-ke-go-fete: go pegwa meseme le dikika le metshe mo koloing. A ise a ke a bone Oshupile le fa e le ka leitlho, a sa itse kwa o yang. A le masome a mararo a dinyaga ka nako eo. Lefetwa! Le fa a ne a ise a ke a bone molekane wa gagwe, a sa itse kwa o isiwang gone, le mororo a ka se rerisiwe, a ineela go tswa mo kgobong ya batho ba Magogong. E le ene fela ka monwana a setseng mo lesomong le o neng a tswa nalo. Etswa tsatsi le ba neng ba isitse marago kgosing e ne e kete e tla re ka moso a bo a le mo ntlong ya gagwe; ntekwane ba tla feta fela ba lebile gosele, kgabagare motse wa duma gore mmaagwe o a tshwaratshwara. Balekane ba tsamaya ka bongwe ka bongwe fa pele ga matlho a gagwe, a sala a le esi jaaka lotlhokwa lo tlogetswe ke masitlaoka, go se fa o ka iphitlhang gone.

'Kurusa basimane bale ba itlhaganele ka koloi' Tukisang o ne a le mokhutshwane, a tsamaya a tanka jaaka ngwana a tataisiwa. Thamo e le selo se le sengwe le mmele; matlho a botabota fa a sa akanye, mme fa a akanya sengwe a ema, a ba a sedimoga; e kete o bonesa kgopolo e e mo tlhogong ka go dira jalo. A tshwara pelesa a le esi, a e baya fa fatshe jaaka motho a gatile podi. A sa tshege fela; mme fa a tla go tshega, se tswa mo maleng se tletse. A kgatlhantsha koloi fa tlhofing ya mabele a badimo, e pegile banna ba bararo le basadi ba babedi. Ba mo phutha, ba mo isa gae.

- 2.1 Matlhodi o tsalwa kwa ga mang? (1)
- 2.2 Goreng Matlhodi a ne a bidiwa lefetwa? (2)
- 2.3 Ke eng se se neng se tlhola go se utlwane magareng ga Matlhodi le Tukisang morago ga loso lwa ga Oshupile? (2)
- 2.4 Matlhodi o ne a le dingwaga di le kae fa a isiwa kwa Magogong? (1)
- 2.5 A go siame gore motho a nyadisiwe motho yo a sa mo rateng kgotsa yo a sa mo itseng? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 2.6 Batho ba Magogong ba ne ba akanya gore ke goreng Matlhodi a sa nyalwe? (1)

- 2.7 Matlhodi o ne a sa itumelela lenyalo la gagwe le Oshupile. A se ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetsa karabo ya gago. (3)
- 2.8 Moletlo wa 'Tsatsi la Tsalo ya Morena' o senotse eng mo go Matlhodi? (2)
- 2.9 Goreng karabo e o e neileng mo go 2. 8 e gakgamaditse batho ba Phiritona? (2)
- 2.10 Ke eng se Tukisang, kgaitسادie Matlhodi a neng a se omanyetsa Matlhodi morago ga pegi ya loso lwa ga Oshupile? (2)
- 2.11 Naya tshobotsi ya ga Tukisang ka dintlha di le PEDI. (4)
- 2.12 Mokwadi o senola Tukisang jaaka malome yo o sa rateng setlogolo sa gagwe. Tshegetsa ka lebaka. (3)
- 2.13 Loso lwa ga Oshupile le kopantse Obakeng le rraagwe. Dumalana le ntlha e, mme o tshegetse ka mabaka a le MABEDI. (4)
- 2.14 Padi e, e go rutila eng? (2)
- 2.15 Lebaganya mafoko a a mo KHOLOMONG ya A le karabo e e nepagetseng mo KHOLOMONG ya B. (4)

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
2.15.1 Botipe	A Monna yo o neng a ikaeletse go menola kgosi.
2.15.2 Serokolo	B Monna yo o sireleditseng kgosi.
2.15.3 Tukisang	C Monna wa lepodisi.
2.15.4 Modimoeng	D Morwa Tukisang.
	E Monna yo o šwetseng ka fa mogwaafatsheng.

(4 x 1)

(4)
[35]**KGOTSA**

POTSO 3: MORABARABA – SJ Lebethe

Morwesi o bonala a sa ikanyege. Kwala tlhamo ya mafoko a a kana ka 250–300 o tthagisa ka moo karolo e ya semelo sa ga gagwe e tsweleditseng morabaraba wa lerato mo pading e.

[35]**KGOTSA****POTSO 4: MORABARABA – SJ Lebethe**

Buisa nopollo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Fa ba tsena mo mmotorokareng, mmaagwe Morwesi a tla a ema fa go Ntshimane. 'Lo tla boa nako mang?'

'Ga ke itse. Morwesi, re tla boa ka nako mang?'

'Ga ke itse, mma, o eletsa re boa ka nako mang?'

'Lo se ka lwa itshwenya thata. Rure Morwesi ka fa e leng kgale a dira, a phepafatsa ntlo, a lebile moletlo, ke mo fa boikhutso gompieno. Nako nngwe le nngwe go siame mo go nna. E re fa lo boa, o mo felegetse ka maoto, monna Ntshimane. O a itse gore Bakwena ba bua jang. Ga ke batle gore lo tsenngwe mo ditsheleng tse ke tiholang ke di utlwa, bogolo jang ka mmotorokara o wa batho.'

'Ke a leboga, mma.'

'Go siame. Tsamayang sentle bongwanaka. Lo ikhutse monate. Re tla lo bona fa lo boa.'

Ntshimane a o tlosa ka iketlo gonne a ne a ntse a lebile mmaagwe Morwesi nako yotlhe. Matlho a gagwe fa a tloga mo go ena a wela mo go Morwesi. Aa! Pelo ya gagwe ya tlala molelo o o tukang, o o neng o bonala mo sefatlhegong.

'Bathong! Ke eng fa o ntebile jaana, Ntshimane?'

'O mpone jang?'

'O ka re ke a go lebala. Re tla boa ka nako mang?'

'Go tilwe nako nngwe le nngwe.'

'Ke letsatsi la ntlha la me le wena. Ke raya gore ke letsatsi la ntlha ke sa lebelelwa gore ke go kopanele le batho ba bangwe. Bontle o na le moeng. A o setse o mmone?'

'Ee, ke mmone maabane. Bontle ga a go bolelela?' A tswala matlho.

'O mpoleletse le gore re tsamaya rotlhe le bona. A e nne letsatsi le le monate tlhe.'

- 4.1 Baratani ba, ba ne ba ya kwa lefelong lefe ka mmotorokara? (1)
- 4.2 Ke letsatsi lefe la ngwaga le Morwesi, Ntshimane, Bontle le Mpute ba neng ba le keteka? (2)
- 4.3 Go ya ka wena, a o bona go siame gore mmaagwe Morwesi, a tsene dikgang tsa bana tsa lorato? (2)
- 4.4 Ke tiragalo efe e e tlhodileng kgotlhang magareng ga Ntshimane le Morwesi? (2)
- 4.5 Mpute o ne a dira eng go godisa kgotlhang e o e kaileng fa godimo? (2)
- 4.6 Naya semelo seo Ntshimane le Mpute ba tshwanang ka sona. Tshegetska ka mabaka. (4)

- 4.7 Morwesi o ne a ima ngwana wa ga mang? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 4.8 Morwesi ke motho yo o sa ikanyegeng, dumalana le ntlha e, mme o tshegetse ka mabaka a le MABEDI (4)
- 4.9 Ke lebaka lefe le le dirileng gore Bontle a boele le Mpute gae fa a ne a ile kwa Ga-Rankuwa? (2)
- 4.10 Kwa bokhutlong go ne ga diragala eng ka Mpute le Bontle? (2)
- 4.11 Mpute o ne a dira tiro ya mofuta ofe? (2)
- 4.12 Ke thuto efe e o ithutileng yona ka lorato lwa ga Ntshimane le Morwesi? (2)
- 4.13 Go tlike jang gore Morwesi le Mpute ba bone maroko kwa ntlong ya mosadimogolo? (2)
- 4.14 Morero wa padi e, ke ofe? (2)
- 4.15 Lebaganya mafoko a a mo KHOLOMONG YA A le karabo e e nepagetseng mo KHOLOMONG YA B.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
4.15.1 Mpute o ne a tsena sekolo kwa ...	A Manyeleti
4.15.2 Mpute le Morwesi ba ne ba etetse kwa ...	B Mangaung
4.15.3 Ntshimane o ne a lora ena, Mpute, Bontle le Morwesi ba tsere loeto lwa go ya kwa ...	C Khwadubeng
4.15.4 Ntshimane o ne a tsena sekolo kwa ...	D Mafikeng
	E Ga-Rankuwa

(4 x 1)

(4)
[35]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TERAMA**MOLATSWANA WA GAETSHO – DMG Sekeleko**

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 5: MOIPOLAI YO O SA LELELWENG – EK Lebethe

Maano ga a site, go sita loso. Netefatsa ntlha eno ka go kwala tlhamo ya mafoko a a kana ka 250–300 o lebile tsela e Seako a sireleditseng ba lelapa la gagwe le morafe ka teng. Tshegetsa karabo ya gagwe ka ditiragalo tsa khutshwe e.

[35]**KGOTSA****POTSO 6: BA TLA NKITSE – ES Lekalakala**

Buisa nopollo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Boipelo:	Go na le koloji e e emeng fa ga me Motswedi. Nta ke tlhole. (<i>Tidimalo. Ka go tshoga</i>) Ke batsadi ba me, tlosa dino tseo o be o iphitlhe Motswedi. Tsena kwa phaposing ya me. Dira ka bonako! (<i>go kokota mongwe</i>) Tsena!
Ranko:	(<i>Ba tsena ka lebatl</i>) Dumela Boipelo ngwanaka.
Boipelo:	Dumela ntate, dumela mme. Lo tsoga jang?
Ranko/Mokgadi:	Re tsogile Boipelo. Re botsa wena matsogo.
Boipelo:	Ke sa tshedile sentle. Hei ke itumetse go lo bona, tsenang tlhe. (<i>ba a tsena mme ba nna mo ditulong</i>)
Ranko:	(<i>Ka go gatelela</i>) Boipelo ngwanaka, nna le mmaago re tlile mo go wena go go tlhaba podi matseba ka maitsholo a mosadi a tshwana le wena jaana. Se re tla se buang ngwanaka, re setse re se buile. Re utlwa botlhoko thata go utlwa dikgang di fofa le mowa jaana gore o setse o nwa e bile o iponetse segatamarukgwana se se tlholang fa le wena.
Boipelo:	(<i>Ka go tshwenyega</i>) Molato e le eng rra?
Ranko:	Ngwanaka, leka go tlotla moswi Ramarumo. Ga a na lobaka a tlhokafetse. Bona jaaka o ntse jaanong. O setse o apotse bontsho. Go reng ngwanaka?
Boipelo:	(<i>O tshwenyegile</i>) Ga ke bone mosola rra. Nna ke mošwa, nako ya go lela e fetile. Ramarumo o tlhokafetse. Ke tla mo lelela go fitlha kae?

Mokgadi:	(<i>Ka go kgalema</i>) Boipelo ngwanaka, o tsamaya tsela ya lefifi. Mosadi ga a dire jalo.
Ranko:	(<i>Ka bonolo</i>) Boipelo, re utlwelele ngwanaka. Ka kitso ya botshelo re go gaisa thata. Nna le mmaago re go godisitse mo sekereseteng, re rata o ikilela mme o ipoloke.

- 6.1 Ramarumo o bolailwe ke eng? (2)
- 6.2 Ke eng se se tlotlheleditseng batsadi ba ga Boipelo go ya kwa lelapeng la gagwe? (2)
- 6.3 Nopola lefoko le le bontshang gore go na le kgolagano magareng ga Ranko, Mokgadi le Boipelo. (1)
- 6.4 Mafoko a: 'Ramarumo o tlhokafetse. Ke tla mo lelela go fitlha kae', a senola maikutlo afe a ga Boipelo? Tshegetsa karabo ya gago. (3)
- 6.5 Ke mang yo o neng a bidiwa segatamarukgwana? (1)
- 6.6 Neela semelo sa batsadi ba ga Boipelo ka dintlha di le PEDI. (4)
- 6.7 Ke eng se segolo se se golagantseng botsalano jwa ga Boipelo le Motswedi. (2)
- 6.8 A ke tshwanelo gore mosadi fa a tlhokafaletswe ke monna a a apare diaparo tse di dintsho? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 6.9 Boipelo ke moanelwamogolo mo khutshweng e. Netefatsa se ka mabaka a le MABEDI. (4)
- 6.10 Kgotlhang ya teramakhutshwe e, e tlhodilwe ke eng? (2)
- 6.11 Naya leina la lepodisi le le neng le tshwere kgetse ya loso lwa ga Ramarumo. (1)
- 6.12 Naya dilo di le PEDI tse di tlhagelelang mo tshupabosweng e ntšhwa ya ga Ramarumo. (4)
- 6.13 A lenyalo magareng ga Boipelo le Motswedi le ne la atlega? Tshegetsa karabo ya gago. (3)

- 6.14 Lebaganya mafoko a a mo KHOLOMONG ya A le karabo e e nepagetseng mo KHOLOMONG ya B.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
6.14.1 Mathule	A Tsala ya Boikanyo.
6.14.2 Mokgadi	B O atlholetswe dingwaga di le lesome.
6.14.3 Moratwe	C Moemedi
6.14.4 Motswedi	D O bolailwe ke pelo.
	E Sajene wa mapodisi.

(4 x 1)

(4)
[35]**KGOTSA****POTSO 7: KHUTSEPE – EJ Sekati**

Kwala tlhamo ya mafoko a a kana ka 250–300 o tlhagise ka moo kgolagano ya monnamogolo Khutsepe le basimane e neng e itumedisa ka teng.

[35]

KGOTSA**POTSO 8: BO TLA SA JANG – C Modise**

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Mmakgomotso:	O a bo o weletseng mo 'tlhareng sa mokgalo ruri! A jaanong o go kobile Kgomotso ngwanaka?
Kgomotso:	Go nkoba ga a nkoba mma; ke paletswe ke go itshokela dikgobo le ditshego tsa mosetsanyana yole.
Mmakgomotso:	Ke gopola mafoko a ga malomaago fa a ne a go botsa gore bo tla sa jang, o bo o retelelwa ke go mo araba ...
Kgomotso:	Le nna ke a tle ke gopole mafoko a gagwe fa botshelo bo fetoga jaana mma ...
Mmakgomotso:	O ne a go kaela fa malatsi mangwe a tlhaba ka bonolo le bolelo jo bo itekanetseng.
Kgomotso:	Hae ... ! ruri ...

Mmakgomotso:	A kaya fa a mangwe malatsi a tlhaba ka mogote o o ntshang tlhapi mo metsing, kana ka diphefo le dirame.
Kgomotso:	Tsotlhe tseo mma, ke ne ke di tsaya jaaka metlotlo e e se nang bokao bope.
Mmakgomotso	Go jalo Kgomotso ngwanaka se malomaago a neng a go botsa sone fa a ne a re bo tla sa jang.
Kgomotso:	Ee, mma.
Mmakgomotso:	O ne a leka go go gakolola gore se se ka tsogang se diragala ka moso kana mo nakong e e tlang, ga o se itse ngwanaka.
Kgomotso:	Jaaka se se diragetseng se mma ...
Mmakgomotso:	A raya gore le fa o ka itemogela bosa jo o iseng o bo bone, o bo atlarele fela jaaka bo tla bo sele ngwanaka.

- 8.1 Kgomotso le mmaagwe ba buisana ba le kwa kae? (1)
- 8.2 Lebaka le le lerileng kopano e, ke lefe? (2)
- 8.3 Mmuisano o, o senola maikutlo a a ntseng jang a mmaagwe Kgomotso? (2)
- 8.4 MmaKgomotso le Kgomotso ba bua ka ga mang? (1)
- 8.5 Ke mang yo o neng a tla go bega loso lwa ga Phofu? (1)
- 8.6 Goreng mmaagwe Kgomotso a re ngwana wa gagwe o wetse mo setlhareng sa mokgalo? (2)
- 8.7 A Selebaleng le Phofu ba ne ba nyalana? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 8.8 Bokhutlo jwa kopano ya Kgomotso le mmaagwe e nnile bofe? (2)
- 8.9 Kgotlhang magareng ga Kgomotso le mogatse, e tlhodilwe ke eng? (2)
- 8.10 Goreng RraKgomotso a ne a koba Kgomotso kwa ga gaabo? (2)
- 8.11 Tlhalosa semelo sa ga Kgomotso ka dintlha di le PEDI. (4)
- 8.12 Ke tiragalo efe e e bontshang setlhoa (climax) sa terama e? (2)
- 8.13 Mogatsa Kgomotso o ne a le matlhomantsi. A se ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 8.14 Neela ditsela di le PEDI tse bothata jwa ga Kgomotso bo rarabologileng ka gona. (4)

8.15 Thitokgang/Morero wa teramakhutshwe e ke ofe? (2)

8.16 Lebaganya mafoko a a mo KHOLOMONG YA A le karabo e e nepagetseng mo KHOLOMONG YA B.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
8.16.1 Kgomotso	A O sule ka kotsi ya sejanaga.
8.16.2 Selebaleng	B Mosadi wa ga Phofu.
8.16.3 Phofu	C Isa Selebaleng kgolegelong.
8.16.4 Lepodisi	D Lekgarebe la ga Phofu.
	E Amoga Selebaleng dinotlolo.

(4 x 1)

(4)
[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE**NGATANA YA LEHUMO – KM Mbonani le ba bangwe**

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 9: MOGATSAKA O TLA NKGOPOLA – BM Ditlhokwe

Mmadira o ne a simolola go tshwenyega mo moyeng ka ntlha ya ditiro tsa gagwe tse di bosula. A o dumela gore ditiro tsa ga Mmadira di ne tsa diragala gongwe ya nna tsa nnete. Tshegetsa karabo ya gago ka go kwala tlhamo ya mafoko a a kana ka 250–300 o ikaegile ka diteng tsa khutshwe e.

[35]**KGOTSA****POTSO 10: MOEPALEMENA O A BO A LE IKEPELA – BM Ditlhokwe**

Buisa nopollo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Ketlafenya o ne a ntse a tshwaragane le go rema dikgong go tshabanela bana mo marigeng, mariga motsalamagotsane. A tloga a ntsha tlhogo ka iketlo, a latlhela selepe kwa, a nna mo godimo ga kutu ya setlhare, a ratharatha ka pelo. A utlwa e kete o tsewa ke madiopo, pelo yona e tutetse botlhoko bo bo tlhokang kalafi, dikeledi tse di bolelo tsa rotha, tsa elela le marama, tsa ba tsa kopana ka fa tlase ga seledu. Matlho one a hibitse ke selelo, e kete a ka re loso ntseye, o ntlose mo lefatsheng la matlhoko, la dintelo. A ipotsa gore a badimo ba ga bone ba a mmona mo tshotlegong e a leng mo go yona, gore gompiano 'lapa la gagwe le bo le tsenwe ke diphefo tsa meleko mo gare jaana. A ipotsa gore a ke lone le le kileng lwa bo le tshela ka boitumelo, lo direla Morena ka dinako tsotlhe. Lorato lo lo kileng lwa bo lo tuka malakabe, e le lore lwa gagwe le ba 'lapa la gagwe. Gore a ke ena Kerileng wa gagwe tota, yo gompiano a sa mmoneng ka sepe, a mmitsang molala. A ipotsa gore a mme ke bodidi bo bo mo tlholetseng mathata a a kanakana; dikeledi tsa itshologela fela. A khubama ka mangole, a bua le Modimo ka thapelo, ya re a ntsha tlhogo a fitlhela go eme monna wa mosweu fa pele ga gagwe. A utlwa mmele wa gagwe o tsitsibana, a ba a aparwa ke letshogo, a ipotsa gore a mme ke sone sa motshegare, a iphimola dikeledi mo matlhong. Monna wa mosweu a mo tshwara ka seatla sa kgomotso mo legetleng, a mo itsise fa a na le tiro, fa fela a ka e rata o tla mo fa yona.

- 10.1 Naya maina a batsadi ba ga Kerileng. (2)
- 10.2 Bapisa semelo sa rraagwe Kerileng le sa mmaagwe ka dintlha di le PEDI fela. (4)
- 10.3 Ke mang yo o bitsang Ketlafenya molala/modidi? (2)
- 10.4 Goreng a mmitsa molala/modidi. Tshegetsa karabo ya gago ka dintlha di le PEDI. (4)
- 10.5 Ka bokhutshwane tlhalosa gore lelapa la ga Ketlafenya le ne le ntse jang pele diphefo di le phepeula. (2)

- 10.6 Tlhalosa maikaelelo a ga Ketlafenya a go rema dikgong. (2)
- 10.7 Mokwadi o raya eng fa a re: 'Pelo yona e tutetse botlhoko bo bo tlhokang kalafi'. (2)
- 10.8 O ikaegile ka khutshwe e, dikeledi di ka go tlišetsa matlhogonolo. Tshegetsa karabo ya gago ka dintlha di le PEDI. (4)
- 10.9 Mokwadi o senola Ketlafenya jaaka motho yo o nang le boitshwarelo. Ke eng se se ntle se a se dirileng kwa bokhutlong? (2)
- 10.10 Ka bokhutshwane tlhalosa lefatshe la matlhoko, la dintelo leo Ketlafenya a neng a nna mo go lona. Naya dintlha di le PEDI. (4)
- 10.11 Monna wa mosweu o ne a itsege ka leina lefe? (1)
- 10.12 Setlhogo sa khutshwe e ke, 'Moepalemena o a le ikepela'. Ke bomang ba ba ikepsetseng lemena? (2)
- 10.13 Lebaganya mafoko a a mo KHOLOMONG YA A le karabo e e nepagetseng mo KHOLOMONG YA B.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
10.13.1 Kereeditse	A Mogatsa Piet Groenewalt.
10.13.2 Mmalenoko	B Ngwana wa Kerileng.
10.13.3 Takalane	C Mosadi wa ga Ketlafenya.
10.13.4 Junita	D Mosadi yo o neng a sotla badiredi.
	E Monna wa mokeresete, yo neng a thusa batho.

(4 x 1)

(4)
[35]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 35**

KAROLO YA D: POKO**MABOKO A SETSWANA – Morulaganyi MK Mothoagae**

Araba dipotso di le PEDI fela mo karolong e.

POTSO 11

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Botlhanka – SF Motlhake

1	Ke go boleletse gangwe le gape,
2	Batho ga re lekane re se meno.
3	Ntšwa di gana go robala,
4	Re tšile go solwa lesolo se se mankopa.
5	Ke go boleletse gangwe le gape,
6	Motlhanka motho, ga a kgwelwe mathe;
7	Wa leka, o itshenyetsa didiba;
8	E tla re madiba a tšhwa, wa ngoalala.
9	Ke go boleletse gangwe le gape,
10	Batlhanka, masimo a rona!
11	Ntšwa ga e thibelelwe kgorong,
12	Wa leka, e go bontsha meno.
13	Ke go boleletse gangwe le gape.
14	Ka re, o ngate o tiise:
15	Botshelo motho, ga bo itsewe,
16	Motlhanka wa gago, morena wa gago wa ka moso.

11.1	Goreng mmoki a boaboeletsa mela mo lebokong le?	(2)
11.2	Ke ka ntlha ya eng fa mmoki a re: 'Batho ga re lekane re se meno'?	(2)
11.3	Go ya ka mmoki, fa o ka kgwela motlhanka mathe, go tla diragala eng?	(2)
11.4	Tlhalosa bokao jwa mela 11 le 12.	(2)
11.5	Nopola sekapuo sa tshwantshiso mo temeng ya 3.	(2)
11.6	Morero wa leboko le, ke ofe?	(2)
11.7	Nopola tlogelo mo temeng ya 1.	(2)
11.8	A ke tshwanelo gore motlhanka a sotliwe? Tshegetska ka lebaka.	(2)
11.9	Leboko le, ke la mofuta ofe? Tshegetska karabo ya gago ka lebaka.	(1½)

[17½]**KGOTSA**

POTSO 12

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Bojaki – SF Motlhake

1	Ga kwalwa dikwalo, ga ipoeletswa;
2	Sa se tshose mojaki sebiletswa,
3	A netefatsa hularela-beno,
4	Bagagabo ba tlhoka toga-maano.
5	Mmamojaki a o otlha molala,
6	Ga itshalela fela go gwalala.
7	Ga swa pelo-mmete-a-bo-a-swe;
8	Ga itshalela pelo-e-ja-serati.
9	La mo otlha la ga mo-iteye- a-lele;
10	Ga tla kgogwanyana-se-itelele.
11	Tlhako ya mo tlhotlhorela botlhoko,
12	Mme ntlhotlho a tlhotlholetsa tshotlako.
13	Bana ba gakwa ke rre a ba tsetse;
14	Kitso ya tsholwa fela ke mogatse.
15	Mosadi a salelwa ke ikano,
16	Dikgole tsa fetolwa kgolagano.

12.1	Ke tiragalo efe e e sa tshoseng mojaki.	(2)
12.2	Maikaelelo a tiragalo e o e umakileng mo go 12.1 e ne e le eng?	(2)
12.3	Tlhalosa setlhogo sa leboko le.	(2)
12.4	Naya morumo o o tlhagelelang mo temeng ya 4.	(2)
12.5	Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo moleng wa 12.	(2)
12.6	Naya leina la sekapuo se se diritsweng mo temeng ya boraro mola wa 9.	(2)
12.7	Leboko le ke la mofuta ofe? Tshegetska ka lebaka.	(1½)
12.8	Ke mela efe mo lebokong e e supang gore mojaki o ne a batliwa kwa gae.	(2)
12.9	Naya molaetsa wa leboko le.	(2)
		[17½]

KGOTSA

POTSO 13

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Mahuma pelo a ga phokojwe – MS Kitchen

- 1 Ga nke ke tswa ke sela-sela tsatsi le tihabile,
 2 Ke itala go lala ke kaila go sa robetswe,
 3 Ke apere lefifi maeba a sa sedile,
 4 Ke sikologa badipa – motho le ntša ya gagwe.
- 5 Jalo tlhe! Motho ga ke mo je, ga ke mo re sepe,
 6 O ilwa phifadu fela ke boTau, digagodi!
 7 Ke bone fela le ene ba sa isanyeng gope,
 8 Ka e le ditshwantshwang bolalomeng bo'babedi.
- 9 Yo ke sa itseng gore ene a ša a ogolang
 10 Ke Ntša ya gae; fa a tloga a nkela motlhaje
 11 Le losika lwa setho, sika tota lo lo nkilang,
 12 Etswa sika loorra Ntšwa e ntse ke loorra Phokoje.
- 13 Nkabo ke na le gone ka ipuelela bathong
 14 Ka re, 'A e ke e ne modiga bana ba batho;
 15 A Phokoje le ene a letlwe a je ditswa-mobung
 16 A none, a ba a ate a etse sika lwa setho'.

- 13.1 Tlhalosa setlhogo sa leboko le. (2)
- 13.2 Nopola mola o o supang gore tau le motho ba a ilana? (2)
- 13.3 Fa o bona ke eng se se dirang gore motho a ile phokoje? (2)
- 13.4 Ke sekapuo sefe se se renang/tlhagelelang thata mo lebokong le? (2)
- 13.5 Naya molaetsa wa leboko le. (2)
- 13.6 Goreng mmoki a re: 'sika loorra Ntšwa e ntse ke loorra Phokoje'. (2)
- 13.7 Tlhalosa mola wa 15 wa leboko le. (1½)
- 13.8 Naya leina la ponagalo e e mo moleng wa 8. (2)
- 13.9 Naya morumo o o tlhagelelang mo temeng ya 2. (2)

[17½]**KGOTSA**

POTSO 14

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Bosiela – LD Raditladi

1	Bosiela ke pula ya kgogolammoko,
2	Ke mosetlho o sa rwalelwang le ditlhako;
3	Bo go kolobetsa bo sa go rapele,
4	Bo go tlhabe dinao, ditlhako o di rwele.
5	Bosiela ruri ke leselamotlhaka
6	Le utswang dikoko, masogo le dikgaka;
7	Bo tsena fela le fa ntlo e ageletswe,
8	Bo bo bo senya lokgapho lwa ntlo e feetswe.
9	Bosiela ruri bo ka bo bo itlhotlhorwa,
10	Nkoo ke bo tshwara ke bo gasetsa borwa
11	Ke bo latlha jaaka mokgatha wa kobo
12	Go garolwaka ke ditau tsa lengobo.
13	Fa bo ka bo bo se ngwana wa lobopo
14	Nkabo ke bo tseisa tsela fela e kgopo,
15	Ka thipa ke bo sega mmele makgasa,
16	Ke baa ke re, Bosiela, tsamaya, o a ntshosa!

14.1	Tlhalosa bokao jwa mola wa 7.	(2)
14.2	Leboko le, ke la mofuta ofe? Tshegetsa ka lebaka.	(1½)
14.3	Nopola sekapuo sa tshwantshiso mo temeng ya 1.	(1)
14.4	Maikutlo a mmoki ke afe ka leboko le? Tshegetsa ka lebaka.	(2)
14.5	Ke dilo dife tse PEDI tseo mmoki a neng a ka di dira gore a fedise bosielala?	(4)
14.6	Morero wa leboko le, ke ofe?	(2)
14.7	Nopola polelo e le NNGWE fela mo temeng ya ntlha e e supang gore bosielala bo ka utlwisana motho botlhoko.	(1)
14.8	Naya morumo o o tlhagelelang mo temeng ya 4.	(2)
14.9	Molaetsa wa leboko le, ke ofe?	(2)
		[17½]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D: 35
PALOGOTLHE: 70